

SEXUAL EDUCATION IN ADOLESCENT

Halil İbrahim YAKUT¹, Burçin SALMAN ÖZGÜ²,

¹Zekai Tahir Burak Kadın Sağlığı Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ankara

²Zekai Tahir Burak Kadın Sağlığı Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Jinekolojik Onkoloji Bölümü, Ankara

Geliş Tarihi: 03.05.2013 Kabul Tarihi: 20.06.2013

Özet

Yaşamın her alanında olduğu gibi cinsel gelişimde var olan kilometre taşları iyi algılandığında kendi ile barışık bulunduğu durumdan hoşnut bireylerin yetişmesi için önemli adımlar atılmış olacaktır. Çocuk yetiştirilmesinde bu evrelerin iyi bilinmesi ebeveynlerin daha bilinçli, daha duyarlı ve saygılı olmalarını sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Adolesan, gelişim, cinsellik, eğitim

Abstract

As with all domains of life, knowing about the milestones of sexual development constitute important steps for the individual to evolve into a happy, contented adult. Parents knowing about these stages while rising the child provides them with confidence and enables them to be more sensitive to and respective of , their child's development process.

Key Words: Adolescent, development, sexuality, education

Giriş

Adolesan dönem temel olarak çocukluk dönemi sona eren bireyin erişkinliğe adım atarken içinde bulunduğu geçiş dönemi olarak tanımlanabilir. Tüm dünya göz önüne alındığında adolesan dönem olarak tabir edilen 10-19 yaş arası bir milyardan üzerinde birey olduğu tahmin edilmektedir.(1) Bu dönemde hem fiziksel hem de ruhsal olarak bir gelişim söz konusudur. Adolesan dönemdeki fiziksel ve ruhsal gelişime paralel olarak ve belki de gelişimin temelinde yer alan öğelerden biri olarak "Cinsellik eğitimi" bu dönem için belirleyici faktörlerden biri olarak göze çarpmaktadır. İlk çağlardan beri psikososyal gelişim süreci içerisinde adolesan cinselliği tartışmalı konulardan biri olarak yer almıştır. Kimi psikiyatrist ve çocuk gelişimcileri tarafından adolesan cinselliği bir risk olarak tanımlanmış olsa da cinselliğin, cinsel davranışların insan gelişiminin bir parçası ve gerekliliği olduğu unutulmamalıdır.

Sorumlu Cinsel Davranış "Responsible Sexual Behaviour" terimi tam da bu sebeple önemli bir halk sağlığı konusu olarak gündeme gelmiştir. (2) Sorumlu cinsel davranış cinsel gelişim aşamasındaki adolesanın ileride sağlıklı bir cinsel hayatı ve buna bağlı olarak sağlıklı bir toplumsal rolü edinebilmesi için gerekli olan davranışların bütünüdür. Bu tanımlama toplumlar arasında kimi farklılıklara gösterebilse de temel olarak erken cinsel ilişkiden kaçınılması, düzenli ve mümkünse çok eşlilikten uzak cinsel partner seçimi, cinsel ilişki sırasında modern kontrasepsiyon yöntemlerinin her seferinde ve uygun şekilde kullanılarak cinsel yolla bulaşan hastalık ve istenmeyen gebelik riskinden uzak durulması konularını içermektedir. Dünya Sağlık Örgütü

bu amaçla adolesan dostu sağlık kuruluşlarının kurulması ve geliştirilmesine dünya çapında öncelik vermektedir. (3) Sorumlu cinsel davranış ya da bir başka deyişle sağlıklı cinsellik için eğitim sadece adolesan dönemde değil, çocukluk çağından itibaren evde, okulda, sağlık hizmeti alınan yerlerde ve toplum bazında yaşa uygun ve süreklilik arz eden şekilde uygulanması gereken bir antitedir. (4)

Adolesan dönemden önceki cinsel eğitimde yaşamın ilk yıllarında özellikle evde ve ebeveynlerin yönetiminde cinsiyetin kavranması, karşı cins ile olan farklılıkların benimsenmesi, gebeliğin oluşumu gibi konular konusunda verilecek olan eğitim çocukların cinselliğe ilişkin tutumlarının belirlenmesinde çok önemli rol oynamaktadır. (5) Çocukluk dönemindeki eğitim ve gelişimin ardından adolesan dönemin başlangıcında fiziksel gelişimin de etkisiyle eğitim yeni bir boyut kazanmaktadır. Ergenlik döneminin başlangıcında gencin bedeninde ve hormonlarında önemli değişiklikler olmaktadır. Bu dönemde ergen vücudundaki değişiklikler konusunda hem erişkinliğe adım attığı için gizli bir övünç hem de bir utanma yaşayacaktır.(6) Cinsel gelişim ve özellikler konusunda yapılacak olan konuşmalar ne kadar erken başlanırsa o kadar sağlam temellere oturacağı bir gerçektir. Ancak bu eğitim verilirken mutlaka çocuğun yaşına ve gelişim seviyesine uygun bir şekilde basamaklı bir eğitimin verilmesi gerekmektedir.

Amerikan Pediatri Akademisi (American Academy of Pediatrics) ergenlik öncesi dönemde çocukların

- Cinsel organ işlev ve farklılıklarının
- Ergenlik dönemindeki değişikliklerin
- Adet döngüsünün

- Cinsel ilişki ve gebeliğin oluşumunun
- Gebelikten korunma yöntemlerinin
- Eşcinsel ilişkinin ne olduğunun
- Mastrubasyonun
- Cinsel yolla bulaşan hastalıkların
- Cinselliğe ilişkin beklenti ve değerlerin bilinmesi gerektiğini belirtmektedir. (7)

Adolesan dönemdeki cinsel eğitimde ailenin, eğitim kurumlarının yadsınamaz rolü dışında sağlık çalışanlarının vereceği eğitimin de büyük bir önemi vardır. (8) Ergenlerin büyük bir kısmı sağlık çalışanları tarafından yapılan bilgilendirmeleri en güvenilir ve değerli bilgiler olarak kabul etmektedir. Sağlık çalışanları bu algıdan faydalanarak adolesan dönemdeki bireyin sağlıklı cinsel gelişimi için sağlam adımlar atma fırsatı elde edebilirler. Tabii ki bu eğitimin sağlıklı olması için belirli kurallar çerçevesinde olması gerekmektedir.

- Gizlilik
- Olayın normal bir olay olarak benimsenmesi ve benimsetilmesi
- Saygı
- Yorumlamalardan kaçınılarak rasyonel bilgiler kullanılması
- Medikal terimlerden mümkün oldukça kaçınılması
- Ergenin cinsellik açısından oluşabilecek risklerin hayatın diğer alanları ile bağlantılar kurularak açıklanması ve eğitimin devamı için sağlıklı kaynak alternatiflerinin sunulması, bu kuralların temel basamaklarını oluşturmaktadır.

Gizlilik: Güven ve saygı çerçevesinde bir ilişkinin kurulabilmesinin temel şartı sağlık çalışanı ve ergen arasında kurulacak olan gizlilik bağıdır. Ergene sağlık çalışanı ile konuştuğu veya konuşacağı konuların kesinlikle ebeveynleri dâhil kimseye açıklanmayacağı konusunda kesin bir güvence vermek sağlıklı bir eğitimin temelini oluşturmaktadır. Gizlilik konusundaki ince çizgi ise tam bu noktada başlar. Sağlık çalışanı ergen ile olan görüşmesinde gizlilik sağlarken legal ve toplumsal normlara dikkat etmeli ve sınırlarını net olarak belirlemelidir.

Normalizasyon: Genellikle sağlık çalışanı ve ergen arasında cinsel eğitim konusunda bir ilişki kurulmadan önce ergenin zihninde cinsellik hakkında yapılan konuşmaların “ayıp, günah veya utanç verici” olduğu konusunda bir ön yargı oluşmuştur. Sağlık çalışanının yapması gereken ilk hamle bu önyargıların üstesinden gelip cinsellik ile ilgili konuşmanın normal bir durum olduğu düşüncesini ergene aşılmasıdır. Bu sayede ergenin kafasında sorun olarak bulunan ve sağlıklı gelişimi önünde bariyer oluşturan soruları açıkça sorması sağlanabilir.

Saygı: Sağlık çalışanı ergen cinsel eğitim sürecinde karşısındaki şahsın cinsiyet, ırk, etnisite, cinsel eğilim ve fiziksel görünümüne saygı göstermek zorundadır. (9) Bu amaçla açık, yargılamadan uzak, karşı tarafta rahatsızlık oluşturabilecek bir dilden uzak durulmalıdır. Her ne kadar sağlıklı, toplumsal norm, gelenek ve adetlerine ters düşse de ergenin cevap ve eğilimleri yorum yapmadan dinlenmeli ve düşüncelerin değiştirilmesi için çaba sarf

etmekten kaçınılmalıdır. Unutulmamalıdır ki bu aşamada sağlık çalışanının temel görevi sağlık çalışanına ters gelen düşünce ve eğilimleri düzeltmek değil ergene objektif, yorumdan uzak, sağlıklı bilgileri aktarmaktır. Ergenin fikir ve eğilimlerinde değişiklik olup olmaması sağlık çalışanının ilgi alanında değildir ve bu konu hakkında ebeveynlere de kesin ve açık bir dille açıklanmalıdır.

Yorumdan Kaçınma: Ergen ile cinsellik konusundaki konuşma sırasında sağlık çalışanı kendi cinsel normlarını açığa çıkmasına engel olmalı ve her ne konuda olursa olsun konuşma sırasında tepkilerden arındırılmış, yargıdan uzak bir dil seçmelidir. Örneğin erken yaşta cinsel olarak aktif olan ya da eşcinsel eğilimleri olan ergene bu eğilimlerinin yanlış olduğunu ve düzeltmesi gereken bir bozukluk olduğunu belirtmek yerine, bu tutum ve eğilimlerinin cinsel yolla bulaşan hastalıklar bakımından oluşturduğu riskleri ve bu risklerin ilerleyen dönemde oluşturabilecek sorunları rasyonel bir dille açıklamalı ve bu riskleri engellemek için yapabileceği eylemleri tüm alternatifleri ile ortaya koymalıdır. (10)

Medikal Dilden Uzak Durma: Sağlık çalışanı ergen ile cinsellik hakkında konuşurken alışık olduğu medikal terimler yerine ergenin alışık olduğu ve kolaylıkla anlayabileceği kelimeleri seçmeye özen göstermelidir. Ancak bu terimler kullanılırken yanlış anlamalardan da uzak durmaya özen göstermelidir. Ergenin verdiği cevaplarda kimi zaman sağlık çalışanının anlamakta güçlük çektiği bir jargon kullanılabilir. Bu durumda “Bu terime çok alışık değilim. Bunun anlamının ne olduğunu bana açıklar mısın?” şeklinde cümleler kurma hem ergen ile daha aktif bir ilişki kurulmasını sağlarken hem de yanlış anlaşılma sonucu ortaya çıkabilecek sorunları ortadan kaldıracaktır.

Eğitim İçin Sağlıklı Kaynak Sağlanması: Ergenin cinsel eğitimi bir görüşme ile tamamen tamamlanabilecek bir süreç değildir. Ayrıca adolesanın her sorusunun cevabını bulmak için istediği zaman bir profesyonelle ulaşması günümüz şartlarında mümkün değildir. Bu sebeple görüşme esnasında ergene doğru, yaşına uygun yazılı ve görsel kaynak alternatiflerinin sunulması gerekmektedir. Bu amaçla uzmanlar tarafından hazırlanmış broşür, kitapçık, görsel ve yazılı materyallerin varlığı ve bu materyaller ulaşma şekilleri ergene mutlaka belirtilmelidir.

Sonuç olarak adolesan dönem kendine özel sorunları içinde barındıran bir geçiş periyodudur. Bu dönemde cinsel eğitim sağlıklı yetişkin birey gelişiminin temel basamaklarından birini oluşturmaktadır. Ergenlik dönemi iş ve eş seçimi gibi zor kararların sorgulandığı bir evredir. Bu dönemde seçimlerde önemli olan nitelikler yeniden gözden geçirilmektedir. Bu seçimler sırasında ergene sağlıklı bilgiler vermek konusunda en önemli rollerden birini de sağlık çalışanları üstlenmektedir. Bu sebeple sağlıklı toplumun temelini oluşturan sağlıklı bireylerin yetiştirilmesinde sağlık çalışanlarının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Kaynaklar

1. UNFPA. Generation of Change: Young People and Culture, Youth Supplement: State of World Population 2008, UNFPA, New York 2008.
2. Healthy People 2020. Family Planning. <http://www.healthypeople.gov/2020/topicsobjectives2020/overview.aspx?topicid=13>
3. Adolescent Friendly Health Services: An Agenda for Change. The World Health Organization 2004. www.who.int/child_adolescent_health/documents/fch_cah_02_14/en/index.html
4. Bleakley A, Hennessy M, Fishbein M, Jordan A. How sources of sexual information relate to adolescents' beliefs about sex. *Am J Health Behav* 2009; 33:37-11
5. Yörükoğlu A. Çocuk Ruh Sağlığı. Ankara Türkiye İş Bankası Yayınları 1979
6. Öktem F. , Çocuklarda Cinsel Eğitim, Türkiye Klinikleri *J Pediatr Sci* 2006, 2(1):71-5
7. Council on Communications and Media. American Academy of Pediatrics. Policy statement--sexuality, contraception, and the media. *Pediatrics* 2010; 126:576.
8. Tylee A, Haller DM, Graham T, et al. Youth-friendly primary-care services: how are we doing and what more needs to be done? *Lancet* 2007; 369:1565.
9. 2011. IOM (Institute of Medicine). The Health of Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender People: Building a Foundation for Better Understanding. Washington, DC: The National Academies Press ISBN 978-0-309-21061-4
10. East JA, El Rayess F. Pediatricians' approach to the health care of lesbian, gay, and bisexual youth. *J Adolesc Health* 1998; 23:191.

Sorumlu Yazar:

Burçin Salman ÖZGÜ
Zekai Tahir Burak Kadın Sağlığı Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Talatpaşa Bulvarı Hamamönü-Altındağ/ ANKARA

Tel: 0 505 807 34 51

E-mail: emreozgu@hotmail.com